

«Η προσβασιμότητα και η αυτονομία ως αναγκαίες προϋποθέσεις άσκησης θεμελιωδών ανθρωπίνων και συνταγματικών δικαιωμάτων από τα άτομα με αναπηρία»

Εισήγηση του κυρίου Τσιουλάκη Ράλλη στην ημερίδα

«Προσβασιμότητα κοινόχρηστων χώρων και κτιρίων: η εφαρμογή της νομοθεσίας και του προγράμματος προσβασιμότητας από ΟΤΑ και ΝΠΔΔ»

Θεσσαλονίκη, 21.06.2011

Στο Προοίμιο της νέας διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία επικυρώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αποτελεί πλέον θεσμικό εργαλείο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αναπηρία, αναγνωρίζεται με σαφήνεια η σημασία της ατομικής αυτονομίας και ανεξαρτησίας των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας να κάνουν τις επιλογές τους και να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για πολιτικές και προγράμματα, ιδιαίτερα εκείνων που τα αφορούν άμεσα.

Η ελευθερία των επιλογών στη σύγχρονη φιλοσοφία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετίζεται άμεσα με την έννοια του ελεύθερου υποκειμένου και κατά συνέπεια τη θεμελιώδη έννοια της σύγχρονης κοινωνίας, αυτή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια αποτελεί την αρχή που επηρεάζει όλες τις πολιτικές επιλογές και αποφάσεις που σχετίζονται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των μελών της ανθρώπινης φυλής. Η έννοια της αξιοπρέπειας του ανθρώπου οδήγησε στην αρχή ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι καθολικά, αρχή που έγινε η βάση της διεθνούς δράσης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων, οι οποίες παραβιάζουν ή περιορίζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες.

Στο άρθρο 21, παράγραφος 6 του ελληνικού συντάγματος (αναθεώρηση 2001) αναφέρεται ρητά ότι *«τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας».*

Η πρόσβαση όμως στα παραπάνω κοινωνικά δικαιώματα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δυνατότητα για όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, να αξιοποιήσουν το δομημένο περιβάλλον, τους δημόσιους χώρους ή τα μέσα μεταφοράς. Πώς μπορεί ένα άτομο να είναι πλήρες μέλος της κοινωνίας, όταν δεν είναι σε θέση να έχει πρόσβαση σε αστικές ή αγροτικές περιοχές, εγκαταστάσεις αναψυχής, άθλησης, εκπαίδευσης και εργασίας και γενικά τόπους όπου οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα;

Γι' αυτό οι νεότερες αντιλήψεις αναγνωρίζουν την αναπηρία ως μια εξελισσόμενη έννοια που προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων, των περιβαλλοντικών εμποδίων και των εμποδίων συμπεριφοράς που παρεμποδίζουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους πολίτες. Με βάση την παραπάνω προσέγγιση αυτό που καθορίζει την δυνατότητα κίνησης και αυτονομίας και συνεπώς τη δυνατότητα συμμετοχής του ατόμου δεν είναι η αναπηρία αλλά ο σχεδιασμός του περιβάλλοντος και κατ' επέκταση η σύγχρονη οργάνωση της κοινωνίας.

Έτσι αναδεικνύεται η άμεση σχέση του περιβάλλοντος και της αναπηρίας, και κατά συνέπεια ο καθοριστικός ρόλος της «προσβασιμότητας», σαν το χαρακτηριστικό εκείνο

του περιβάλλοντος που σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα ζωής και κατ' επέκταση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την δημοκρατία. Δικαίως λοιπόν η προσβασιμότητα θεωρείται ως αναγκαία προϋπόθεση άσκησης θεμελιωδών ανθρωπίνων και συνταγματικών δικαιωμάτων από τα άτομα με αναπηρία, ως το «κλειδί» δηλαδή για την εξίσωση των ευκαιριών όλων των πολιτών.

Το εθνικό αναπηρικό κίνημα από πολύ νωρίς αντιλήφθηκε τη σημασία και διεκδίκησε τη διασφάλιση της προσβασιμότητας από την ελληνική Πολιτεία. Βλέποντας μάλιστα την πάροδο των χρόνων και την ουσιαστική απραξία της Πολιτείας ενεργοποιήθηκε δραστικά και ανέπτυξε σειρά σχετικών εργαλείων, τα οποία βρίσκονται όλα αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Ε.Σ.Α.μεΑ., εκ των οποίων ενδεικτικά αναφέρονται σήμερα:

A) Το τυπικό «Σχέδιο Δράσης “ΙΑΣΟΝΑΣ” για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας σε τοπικό επίπεδο», που παρουσίασε στο Βόλο τον Απρίλιο 2008, με στόχο την υποστήριξη

- αφενός των ατόμων με αναπηρία, ώστε να διεκδικήσουν με συστηματικό τρόπο την αναγκαία προσβασιμότητα των υποδομών και υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο και
- αφετέρου των υπηρεσιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ώστε να μπορέσουν με τη σειρά τους να μεθοδεύσουν τον εντοπισμό και την άρση των εμποδίων, καθώς και τη διασφάλιση της αναγκαίας προσβασιμότητας, με στόχο τη διαμόρφωση του κατάλληλου περιβάλλοντος ισότιμων ευκαιριών συμμετοχής για όλους τους πολίτες.

Στο σχέδιο δράσης αυτό επιχειρείται η συστηματοποίηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν καθημερινά τα άτομα με αναπηρία και γενικά τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα, παρουσιάζεται η σχέση τους με τις βασικότερες κατηγορίες αναπηρίας και αναπτύσσεται μια μεθοδολογία για την άρση αυτών, η οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και ενδεικτικά ερωτηματολόγια απογραφής της υφιστάμενης κατάστασης και συνοπτική αναφορά της βασικής σχετικής νομοθεσίας για την προσβασιμότητα.

B) Ο Οδηγός Προσβάσιμων Ψυχαγωγικών Δραστηριοτήτων στην Ελλάδα, τον οποίο ανέπτυξε στο πλαίσιο του Έργου “ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ Α.μεΑ.”, Ε.Π. «ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ» 2000 – 2006, ένα έργο σταθμό για τον προσβάσιμο τουρισμό. Ο Οδηγός αυτός περιλαμβάνει μια καταγραφή των προσβάσιμων τουριστικών και ψυχαγωγικών υποδομών (ξενοδοχεία, εστιατόρια, μουσεία, θέατρα, αθλητικοί χώροι, πολυχώροι ψυχαγωγίας κ.λπ.), σε 52 μεγάλες πόλεις, ως επί το πλείστον πρωτεύουσες νομών της Ελλάδας. Για πρώτη φορά έγινε ουσιαστική απογραφή και επιτόπιος έλεγχος από ειδικά εκπαιδευμένους απογραφείς με στόχο τον εντοπισμό πραγματικά προσβάσιμων τουριστικών και ψυχαγωγικών υποδομών. Οποιοδήποτε παρόμοιο προηγούμενο εγχείρημα βασιζόταν μόνο σε δηλώσεις των παροχών των υπηρεσιών, οι οποίοι ποτέ δεν ελέγχονταν παρά μόνο από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους, που κατέφθαναν στις διατιθέμενες υποδομές για να διαπιστώσουν τις περισσότερες φορές –πολύ αργά πια- ότι δεν ήταν κατάλληλες γι' αυτούς. Ο Οδηγός αυτός κυκλοφόρησε δωρεάν σε συμβατική έκδοση και αναρτήθηκε στο διαδίκτυο στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ σε απόλυτα προσβάσιμη μορφή για όλα τα άτομα με αναπηρία. Και πάλι ο στόχος ήταν διττός, δεδομένου ότι ο Οδηγός αφενός αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των ατόμων με αναπηρία, προβάλλοντας σε αυτά -και τις περισσότερες από 1.000.000 οικογένειές τους- τις προσβάσιμες τουριστικές και ψυχαγωγικές υποδομές διάφορων περιοχών της χώρας για να γνωρίζουν τι μπορούν να επισκεφτούν και αφετέρου αποτελεί το έναυσμα στους επιχειρηματίες του τουρισμού να προβούν σε ενέργειες βελτίωσης της προσβασιμότητας των υποδομών, των υπηρεσιών και των αγαθών τους. Η

πρόθεση είναι να ακολουθήσει μια μελλοντική επικαιροποιημένη έκδοση του Οδηγού, όχι μόνο στην ελληνική γλώσσα, ώστε να μπορεί η πληροφόρηση να προωθηθεί και στο εξωτερικό μέσω της δικτύωσης του εθνικού αναπηρικού κινήματος με τα αντίστοιχα κινήματα άλλων χωρών.

Επιπλέον των παραπάνω, αξιοποιώντας δυναμικά κάθε ευκαιρία, μέσα από το θεσμό της έκθεσης που, βάσει του Ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156/10.7.96 τ- Α), καταθέτει κάθε χρόνο στη Βουλή, με την ευκαιρία της «3^{ης} Δεκεμβρη – Εθνική Ημέρα των Ατόμων με Αναπηρία», αναφερόμενη στην εν γένει αντιμετώπιση των ανθρώπινων και κοινωνικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα, η Ε.Σ..Α.μεΑ. τροφοδοτεί αδιάλειπτα την Πολιτεία με ενημέρωση και προτάσεις σχετικά με την προσβασιμότητα. Έτσι:

1. το 2005, υπέβαλε κείμενο αναφοράς για την ποιοτική αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας, της αυτονομίας και της ανεμπόδιστης άσκησης του δικαιώματος στην επιλογή των ατόμων με αναπηρία, με θέμα «Προσβασιμότητα: το «κλειδί» για την εξάλειψη των διακρίσεων»,
2. το 2006, υπέβαλε κείμενο αναφοράς για τον τρόπο διασφάλισης της οριζόντιας ένταξης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, με θέμα «το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ως εργαλείο για την προώθηση της εξίσωσης των ευκαιριών και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία»
3. το 2009, υπέβαλε πλαίσιο «εκπαίδευσης» της Πολιτείας και της Κοινωνίας για την έμπρακτη εμπέδωση του πολυδιάστατου μοντέλου για την αναπηρία και την ευαισθητοποίηση με βάση τη γνώση και όχι το θυμικό και αφετέρου την διατύπωση προτάσεων πολιτικής για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία, με θέμα «Η Πρόταση της Ε.Σ.Α.μεΑ. για ένα “Εθνικό Πρόγραμμα Δημόσιων Πολιτικών για την Αναπηρία”» με σαφείς αναφορές μεταξύ άλλων και για την προσβασιμότητα.

Παράλληλα μέσα από τη διαδικασία των διαβουλεύσεων η Ε.Σ.Α.μεΑ. υποβάλλει τεκμηριωμένες προτάσεις σε όλους τους φορείς για όλα τα θέματα, σε μια προσπάθεια οριζόντιας διάχυσης της αρχής της μη διάκρισης και του κριτηρίου της προσβασιμότητας σε κάθε πολιτική και σε κάθε επίπεδο.

Η Ε.Σ.Α.μεΑ. γνωρίζοντας ότι η προσβασιμότητα και η αυτονομία αποτελούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την άσκηση από τα άτομα με αναπηρία των θεμελιωδών ανθρωπίνων και συνταγματικών δικαιωμάτων, έχει αναπτύξει ισχυρή τεχνογνωσία στον τομέα αυτό. Αξίζει στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι σήμερα η Ε.Σ.Α.μεΑ. διαθέτει διαχειριστική επάρκεια β' και γ' τύπου για την υλοποίηση έργων του Ε.Σ.Π.Α. και είναι διαπιστευμένος φορέας «δια βίου μάθησης». Το εθνικό αναπηρικό κίνημα εξελίσσεται, δυναμώνει και με την οργάνωση που έχει αναπτύξει σε εθνικό επίπεδο είναι πλέον σε θέση να υποστηρίξει κάθε προσπάθεια σε τοπικό επίπεδο, ανταποκρινόμενη πλήρως στις επιταγές των νέων ευρωπαϊκών πολιτικών που επιβάλλουν πλέον τη συνεργασία των κρατών με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού, παρακολούθησης, αξιολόγησης και εν γένει υλοποίησης πολιτικών, σχεδίων και δράσεων.

Για το λόγο αυτό, από το βήμα της σημερινής εκδήλωσης, η Ε.Σ.Α.μεΑ. καλεί σε συνεργασία όλες τις τοπικές αρχές και υπηρεσίες, με στόχο την οικοδόμηση τοπικών κοινωνιών χωρίς διακρίσεις.

Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας.